

„.týždeň“ bez susedov

EKOLÓGIA hovorí o tom, aký je svet
ENVIRONMENTALISTIKA uvažuje ako vo svete žiť
ENVIRONMENTÁLNA EKOLÓGIA
charakterizuje svet a možnosti pre život v tomto svete
M. Ružička

Privítal som nový časopis *.týždeň* ako spestrenie doterajších periodík a zvykol som ho prečítať celý, od úvodníka šéfredaktora až po záverečnú bodku Milan Lasicu. Neskôr sa však v ňom začali objavovať úvahy z pera univerzálnych autorov a redaktorov, ktorí zrejme ovládajú takmer každú problematiku. Obdivujem ich široký záber a bohatosť fantázie. Sám pôsobím vo vedeckej spisbe takmer polstoročie a viem takúto usilovnosť pri osvojovaní si množstva vedomostí oceniť. Obsah a zameranie mnohých príspevkov som nepokladal za objektívne, najmä vo vzťahu k otázkam životného prostredia. Týmto problémom sa venujem od ranej mladosti, zaujímal som sa o ne už ako skaut, a nie iba posledných štyridsať rokov ako šéfredaktor tohto časopisu. Preto som už na Vianoce 2005 reagoval na niektoré úvahy, uverejnené v časopise *.týždeň* listom redaktorovi „kritickej prílohy“ F. Šebejovi. K listu som priložil rukopis svojej eseje *Prostredie aj pre suseda* (2006) i niekoľko čísel časopisu *Životné prostredie* a dve zbierky esejí mojich študentov o človeku a prírode. Bola to objemná zásielka a možno z obavy, že obsahuje niečo nebezpečné, sa stratila. Preto asi zostal môj list bez reakcie adresáta.

Už som sa s tým pomaly zmieril, ale znovu ma pobúrila článok R. Kazdu z októbra 2006. V rámci Rozhovorov o človeku a prírode som o tomto texte diskutoval so svojimi študentmi a aj ich reakcie som sa rozhodol predložiť čitateľom časopisu *Životné prostredie*.

Dávam do pozornosti posledné aktivity svetových klimatológov, ktoré doplnila informácia z dennej tlače o tom, že Bushova vláda cenzurovala štúdie o klíme a tiež súčasné snahy našej vlády o zvýšenie kvóty na množstvo vypúšťaných exhalátov.

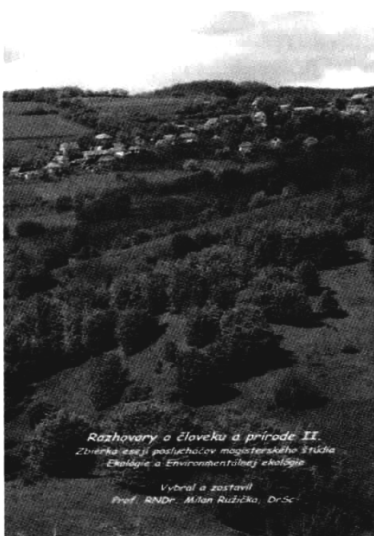
Milan Ružička

Prostredie aj pre suseda

Procesy v prírode, na našej planéte Zem, prebiehajú podľa prírodných zákonitostí. Neberú zreteľ na skutočnosť, že si človek často myslí, že je stredobodom života na Zemi. Jeho úvahy o nadradenom postavení na našej planéte sa opierajú o skutočnosť, že je schopný zasahovať do prírodných procesov a zákonitostí, ktorými sa riadi kolobeh hmoty a energie na takej vesmírnej omrvinke, akou je naša Zem. Človek je schopný ich narušovať, ale menej schopný je ich zlepšovať alebo naprávať. Môže sa však snažiť tieto prírodné zákonitosti lepšie poznávať, aby ich mohol využívať, alebo konať v súlade s nimi. Nemalo by to byť iba v prospech človeka – jedinca alebo klanu, ale ani na úkor všeobecnej prospešnosti pre život na našej Zemi.

Človek nežije na Zemi sám. Má svojich susedov. Otázka starostlivosti o životné prostredie je, obrazne povedané, starostlivosťou o svojich susedov. Je to uvedomenie si, že na tejto planéte nechcem žiť a jestvovať iba ja, ale aj moji susedia, ktorí tvoria jednotný, ale zložitý systém, navzájom závislý a previazaný nespočetnými, často neviditeľnými nitkami.

Ľudská spoločnosť je najmladším, a tým najzložitejším systémom na našej planéte. Príroda je o niečo staršia a aj pri jej zložitosti je jednoduchším systémom než ľudská spoločnosť. Vyplýva to tiež z toho, že príroda sa riadi zákonitosťami, ktoré sa tvorili stovky, tisícky alebo milióny rokov. Tieto zákonitosti sa menia zväčša len pomaly, na evolučných princípoch a len zriedkavo skokom, ktorý môže mať aj katastro-

fické dôsledky. Ľudská spoločnosť si tvorila svoje zákony stovky alebo len desiatky rokov, a často iba nedávno. Môže ich meniť rýchlo a často. Nemusí ich prípadne ani rešpektovať. Je to vážna hrozba pre vzťah medzi človekom a jeho prostredím na našej planéte. Každé ú m y s e l n é i neúmyselné nerešpektovanie prírodných zákonov

sa premietne do dlhodobého globálneho, ale aj krátkodobého (lokálneho) ovplyvňovania procesov kolobehu látok a toku energie podmieňujúcich kvalitu životných podmienok organizmov i človeka.

Extrémy sú vždy škodlivé. V súčasnosti sa dostáva starostlivosť o životné prostredie človeka a všetkého živého do takejto polarizujúcej situácie. Na jednej strane sa úsilie o zachovanie a skvalitňovanie podmienok pre rozvoj života na našej planéte čoraz viac uchýľuje k extrémnym požiadavkám smerujúcim k obmedzovaniu takých aktivít spoločnosti, ktoré nie sú pre život priaznivé. Je to, na druhej strane, vyvolané vzrastajúcou agresivitou podnikateľskej loby, ktorá sa tiež cíti ohrozená vo svojej podstate – slobode rozvíjať svoje aktivity. Spoločnosť má čoraz vyššie nároky na kvalitu svojich životných podmienok. Kritériá týchto podmienok sa neopierajú vždy o základné potreby človeka ako trojjedinej bytosti. Na základe procesu odprírodňovania si stanovuje kritéria sociálneho a ekonomického prostredia na úkor podmienok biologického a prírodného prostredia.

V tejto súvislosti treba podotknúť, že M. Loužek (2005) sa mylí alebo zahmlieva, keď tvrdí, že: „Je-li člověk skutečně pouze jeden z živočišných druhů, pak jeho působení nemůže vyvolat žádnou globální katastrofu... Činnost člověka v tom není v ničem specifická a nelíší se od působení mamutů, vlašťovek, či klokanů...“ Žiaľ, na rozdiel od mamutov, má človek v rukách také výtobytky vedy a techniky, ktorými môže podstatne zasahovať do prírody, ba dokonca môže spôsobiť reťaz katastrof, ktoré zničia nielen civilizáciu, ale celú našu planétu.

Vnútrotný rozpor trojjednosti človeka a jeho spoločnosti vedie k tomu, že mnohí dvíhajú varovne prst.

Niektorí celú päsť a v nej kyjak, iní hrst' bankoviek. Tí, čo si uvedomujú, že človek je živý tvor, ktorý sa musí riadiť prírodnými zákonmi na zachovanie svojho života a zabezpečenie svojich somatických funkcií, majú obavy, že človek konzumný tieto zákony dostatočne nerešpektuje a zhoršuje podmienky na základné životné funkcie a fyzické zdravie živých tvorov. V procese odprírodňovania postavil nad základné životné faktory také, ktoré upevňujú a zabezpečujú jeho postavenie v spoločnosti a duchovné vyžitie.

Znevažovanie a bagatelizovanie nebezpečenstiev, ktoré ohrozujú zdravý vývoj človeka a spoločnosti, hoci aj pod heslami slobody a liberalizmu, je veľmi nezodpovedné (Šebej, 2005). Stačí si prečítať stanovisko prezidenta G. Busha, ktorý odmieta tieto nebezpečenstvá (najmä Kjótsky protokol) ako niečo, čo je proti ľudským slobodám. Spolitizovanie tohto problému nemôže viesť k žiadnym východiskám, pretože globálne ekologické problémy jestvujú, či si ich v minulosti prisvojila pravica, alebo komunisti.

Podľa predstáv liberálne a podnikateľsky orientovaných ideológov je Kjótsky protokol globálnym nedorozumením a bičom na slobodu. Je to asi preto, že: „globálne ekologické problémy sú ďalším pokračovaním ľavicového pohonu na kapitalizmus...“ a tiež aj preto, že „už druhé desaťročie masíruje tému globálneho otepľovania mašinéria štátom platených vedcov a byrokratov, štátnych a nadnárodných inštitúcií“ (Kazda, 2005). Tieto názory možno vychádzajú zo skutočnosti, že s myšlienkami a obsahom Kjótskeho protokolu je možné polemizovať, ale posúvanie takejto polemiky do politickej alebo ideologickej roviny nás k riešeniu veľmi nepriblíži. V každej polemike vždy stojí pravda proti pravde a klamstvo proti klamstvu. Možno súhlasiť s názorom, že obchod so znečisťovaním na základe emisných kvót pre jednotlivé štáty má ďaleko k morálke. Možno, že sa to blíži k podvodu, pretože stanovenie akýchkoľvek kvót na otravovanie ovzdušia nezbaví ľudstvo nebezpečenstva. Ak ja nebudem znečisťovať na úrovni kvóty, môžem ju predať, dostanem zaplatené a znečisťovať bude niekto iný. Všetko len na základe skutočnosti, že ktosi stanovil akýsi limit koncentrácií škodlivín. Podnikatelia by sa mali tešiť, lebo sú v tom princípy trhového mechanizmu. Zabúda sa však, že je to kupčenie s ľudským zdravím.

Akýsi experti narátali jedenásť ľživých mýtov o globálnych ekologických problémoch. F. Šebej (2005) ich podrobne charakterizoval argumentujúc názormi a tvrdeniami stoviek a tisícov vedcov a odborníkov na rôznych konferenciách, prípadne aj renomovaných vedeckých osobností. Je isté, že nielen vymenované globálne environmentálne problémy predstavujú pre vedu i prax veľmi zložité otázky, na ktoré sa môžu názory rozchádzať. Znevažíť opačné

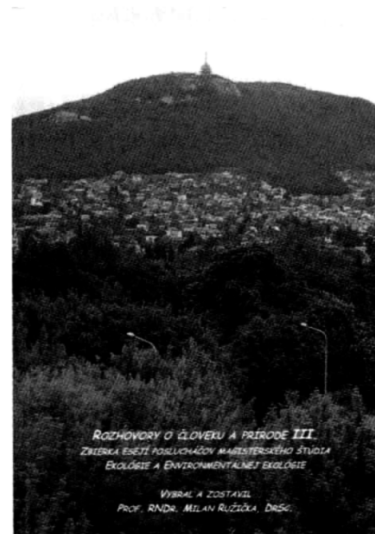
názory jednoduchou nálepkou „ľživé mýty“ je veľmi alibistické. Aj tu sa môžeme spýtať: Kto má pravdu? Stovky a tisícky vedcov a odborníkov z rôznych stretnutí, alebo tisícky účastníkov Konferencie UNCED v Riu de Janeiro (1992), ktorí akceptovali Agendu 21? Boli tam delegácie zo 178 členských krajín OSN a desiatky čelných predstaviteľov zainteresovaných organizácií.

Z Agendy 21 sa odvíja aj Kjótsky protokol a celý rad medzinárodných dohovorov, napríklad Dohovor o klimatických zmenách (UNFCCC), o biologickej diverzite (UNCBD), o boji proti dezertifikácii (UNCCD), Charta na ochranu a udržateľné využívanie pôdy, Európsky dohovor o krajine a mnohé ďalšie. Na konferencii OSN o životnom prostredí a rozvoji v Riu de Janeiro bola prijatá Rio-deklarácia, v jej 1. zásade sa hovorí: „*Ludské bytosti stoja v centre záujmu o udržateľný rozvoj. Majú právo na zdravý a produktívny život, ktorý je v súlade s prírodou.*“ V zásade 3 sa konštatuje: „*Právo na rozvoj musí byť naplňované tak, aby zodpovedalo rozvojovým a environmentálnym potrebám súčasných a budúcich generácií.*“ V poslednej, 27. zásade, sa vyslovuje želanie, aby štáty a národy v dobrej viere a v duchu partnerstva spolupracovali na plnení zásad Agendy 21. Táto dobrá viera sa však nedá realizovať na úrovni mytológie.

Ako je to vlastne? Sú teda ekológovia a environmentalisti klamári a fanatici, ktorí zadržujú verejnosť a trápia úbohých podnikateľov a liberálov celým radom obmedzení? Nie je tu náhodou reč o vzťahoch medzi ľuďmi, susedmi a všetkým, čo tvorí našu planétu?

Zabúdame na skutočnosť, že naša sloboda nemôže byť na úkor slobody nášho suseda. Naša činnosť nemôže ohrozovať jeho základné práva, najmä právo na zdravé podmienky pre jeho život. Je to právo proti právu. Každý má právo na slobodný rozvoj svojej osobnosti, ale nie na úkor inej osobnosti. Niečo také tu už bolo.

(skrátенý text eseje z III. zbierky)

Radikálni environmentalisti a extrémne demagogickí liberáli

Časopis *.týždeň* je z hľadiska problematiky životného prostredia tvrdo liberálne a konzervatívne zameraný, so snahou bagatelizovať práva človeka na zdravý život, pretože ohrozujú podnikateľské slobody a vlastnícke práva. Sú to najmä úvahy F. Šebeja, R. Kazdu, M. Loužeka, Š. Tomu a iných „extrémne demagogických“ liberálov, ktorí v rôznej podobe znevažujú nielen globálne, ale aj regionálne a lokálne problémy a nebezpečenstvá, ktoré ohrozujú existenciu človeka ako trojjediného tvora.

V prvom rade je človek tvor živý, ktorý sa musí riadiť biologickými zákonmi, a na to potrebuje mať vhodné podmienky. V druhom rade je to tvor spoločenský, a na to potrebuje mať svojich blízkych a susedov, s ktorými žije. Nakoniec je to tvor mysliaci, ktorý si musí uvedomiť, že sa musí správať tak, aby neohrozil životy iných, nezničil obnoviteľné alebo neobnoviteľné zdroje pre svoj život a život susedov, ktorých tiež potrebuje pre svoju spoločnosť. Podnikateľské slobody a vlastnícke práva nemôžu byť na úkor týchto susedov.

Osobitne provokačný článok **Radikálni environmentalisti** vyšiel z pera Radovana Kazdu (2006). Citu-

jeme z neho niekoľko úvah: „*Väčšina z nás sa už určite stretla s náboženskými fanatikmi, ktorí ... chrliť zo seba učenie o blížiacom sa konci sveta, nabádajú ľudí na ‚prebudenie sa‘ a na zmenu ich správania. Radikálni environmentalisti v tomto nie sú veľmi odlišní: aj oni upozorňujú na svet rútiaci sa ku katastrofe (globálnej ekologickej kríze), aj oni presadzujú zmenu správania sa ľudí (‚zvnútra,‘ ale aj vládnymi zásahmi) a ani oni k svojej argumentácii nepotrebujú reálne fakty. Radikálny environmentalizmus je ideológiou, ktorá podkopáva samotné základy civilizácie...*

... *Pokles ceny prírodných zdrojov (očistený o infláciu a vládne zásahy do cien) nemôže byť totiž zapríčinený ničím iným, než znížením ich vzácnosti, teda zmenou ich ponuky alebo dopytu. Keďže dopyt po surovinách celkovo rastie, znamená to, že rastie i objem ich spotreby. Tak sa dostávame k príčinám poklesu ceny. Prvou z nich je, že mnohé zo surovín sú nahrádzané rôznymi lacnejšími substitútmi (napríklad drevené palivo zemným plynom), čo ‚odľahčuje‘ záujem o ne. Oveľa dôležitejším faktorom však je, že technologický rozvoj umožňuje nachádzať a čerpať stále z väčšieho počtu ložísk týchto surovín. To znamená, že objem ‚dostupných‘ zdrojov – paradoxne – neustále rastie...*

... V celej histórii ľudstva sa totiž využitie zdrojov mení tak, že hneď ako stúpne cena konkrétnej suroviny, zvyšuje sa pravdepodobnosť jej nahradenia lacnejšou surovinou (menej vzácnou). V praxi to znamená, že v podstate žiaden zdroj nie je vyčerpateľný, pretože v istom momente sa dopyt po ňom začne zásadne znižovať, dokonca sa môže úplne stratiť...

... Iste je zaujímavá otázka, prečo toľkí skvelí ekonómovia verili jednému z najrozšírejších mýtov súčasnosti, teda téze o vyčerpateľnosti prírodných zdrojov. V zásade to má tri príčiny:

- Zlá definícia zásob prírodných zdrojov...
- Nepochopenie schopností ľudského poznania. Prognózy spotreby zdrojov zlyhávajú na nemožnosti odhadnúť technologický rozvoj, teda schopnosť ľudského umu nachádzať nové spôsoby ťažby alebo tvoriť nové suroviny, ako aj zefektívňovať ich použitie...
- Nepochopenie povahy a podstaty prírodných zdrojov. Prírodné zdroje sú samy osebe (bez prítomnosti človeka) bezcenné. Jediným skutočne vzácnym zdrojom je človek, ktorý prisudzuje niektorým zdrojom hodnotu – iba pre neho majú cenu...

... Kto teda sú, všetci tí Maedowsovc, Tofflerovci, Brundtlandová, Ehrlich Gore, Keller, ktorí zotrávajú na prekonaných malthusiánskych pozíciách vyčerpateľnosti prírodných zdrojov, a ktorí napriek tomu požívajú taký vysoký spoločenský kredit, či priamo výkonnú moc?

... Spoločným znakom týchto ľudí je, že zväčša nie sú ekonómovia a/alebo nepoužívajú korektné argumentačné postupy. Drovivú väčšinu z nich tvoria ľudia z prostredia prírodných a humanitných odborov (ekológia, biofyzika, sociológia, filozofia). Druhým spoločným znakom je, že sa až príliš často odchyľujú od racionálnej argumentácie smerom k prezentovaniu všeobecných fráz, filozofických rozjímaní a nesúvislých, ale o to katastrofickejšie vyzerajúcich faktov...

... Tretím spoločným znakom radikálnych environmentalistov je skutočnosť, že všetci, priamo či nepriamo, podporujú vládne zásahy do podnikateľských slobôd a vlastníckych práv. Medzi radikálmi ťažko nájdete niekoho, kto by presadzoval trhovo konformné nástroje ochrany životného prostredia, založené na posilňovaní vlastníctva a presadzovaní a vymáhaní prirodzených práv. Radikálni environmentalisti sú zväčša extrémni socialisti, presvedčení o tom, že svet sa rúti do ekologickej katastrofy, ktorú spôsobili kartely a korporácie, teda dravý kapitalizmus...

... Štvrtý spoločný znak radikálnych environmentalistov spočíva v ich pohľade na spotrebúvanie zdrojov, ktoré považujú za nespochybniteľné zlo...

... O pohnútkach radikálnych environmentalistov nevieme veľa. Mnohí z nich sú možno len ekonomicky nevzdelaaní, iní možno slepo veria v posvätnosť štátnej moci a ďalší sú len detinsky vystrašení z faktu, že na svete sú i ľudia, ktorí zlyhávajú... Radikálni environmentalisti sú nenápadní nepriatelia slobody..."

Z autorových úvah teda vyplýva, že zlí environmentalisti vytvárajú strašiakov, aby mohli zabrániť jednotlivcom alebo skupinám podnikateľov a majiteľov slobodne robiť, čo sa im zachce. Žiadny prírodný zdroj nie je nevyčerpateľný, pretože objavujeme stále nové zdroje, alebo ich nahradzame inými, napríklad obnoviteľný zdroj drevo neobnoviteľným zdrojom zemným plynom! Pozoruhodné úvahy autora, ktoré predpokladajú, že environmentalisti sú reliktom komunistického obdobia a všetci sú ekonomicky nevzdelaní prírodovedci a filozofi.

Čo k tomu dodať? Iba sa vrátiť k nadpisu, pretože tak, ako sú environmentalisti radikálmi, tak sú liberáli extrémne demagogickí.

Z diskusie študentov 5. ročníka

Adamčík, M.: GREENPEACE – celkom fajn, iba tie ich metódy! Aj tak im držím palec.

Berecz, O.: Z akého dôvodu autor článku odmieta vedecké prognózy o vyčerpateľnosti neobnoviteľných prírodných zdrojov? Počul už o ropnom peaku? O zvýšenej spotrebe ropy a následnom poklese jej ťažby, aj napriek technológiám ťažby? Z akého dôvodu odsudzuje mimovládne organizácie? Má len predsudky, alebo si len nedal prácu a nezistil si výsledky ich práce? Vlastníctvo? Má vlastník právo zničiť napríklad „svoj“ les?

Demko, P.: Pôvodne som mal asi 15 reakcií k článku pána Kazdu. Snažiť sa však niečo vysvetľovať človeku, ktorý nás odsúdi za neakceptovanie faktov a sám neposkytne ani jeden, nemá zmysel.

Díko, D.: Autor článku robí zo všetkých ekologov a environmentalistov radikálov. Vníma nás takto aj celá spoločnosť?

Gažová, J.: Vyčerpanie prírodných zdrojov – pravda alebo mýtus? Je to naozaj všetko len o peniazoch? Ľudia nič nevidia alebo nechcú vidieť?

Jamrichová, J.: Pozoruhodné myšlienky: ...žiadny prírodný zdroj nie je vyčerpateľný!!! Radikálni environmentalisti podkopávajú základy civilizácie!? Voda tvorí 70 % povrchu Zeme!!!, ale aká voda??? Autor je naozaj veľmi „cenný prírodný zdroj“ – z racionálnej stránky je poznať jeho vyčerpateľnosť.

Kiklica, P.: Nové technológie ťažby sú príliš nákladné, až neuskutočniteľné, tak sa vynára problém spracovania zdrojov, ak sa pritom výraznejšie prejavuje znečisťovanie životného prostredia. Pán Kazda je demagóg, nechce vedieť, že využívanie alternatívnych zdrojov je čistejšie aj lacnejšie.

Kilmajerová, V.: Zdá sa mi článok zavádzajúci a manipulujúci. Autor mi pripadá ako egoista, ktorý si vybíja svoje frustrácie agresivitou.

Kmeť, M.: Čo je v prírode nevyčerpateľné? Aj to, čo nie je? Príroda je ako človek. Môžeme ho vyčerpáť

a pritom celkom nezničiť, až kým sám celkom nezomrie. Sloboda vlastníctva a podnikania? Počul som zaujímavú myšlienku o environmentálnej etike: „Svet nežije len na predátorstve, ale aj na spolupráci. Navzájom môžeme žiť v symbióze živočíšnej aj rastlinnej. Mnohé organizmy sa zrieknu „slobody“ a stanú sa súčasťou iného organizmu.“

Kmeťová, Z.: Všetko je nevyčerpatelné...! Snáď autor zažije dôkaz o opaku. Podľa mňa priveľa politiky. Vyzerá to tak, akoby povyberal z niekoľkých článkov, čo sa mu hodí a vtesnal do jedného, ku ktorému priradil nevhodný nadpis.

Kováč, M.: Nevyčerpatelnosť prírodných zdrojov??? Dobré!!! Náhrada! Pekné, ale aká? Idealizmus je pekná vec, ale slnko neprestane svietiť tým, že zatvoríme oči!

Kršková, M.: Veľké firmy majú predstava o vyčerpatelnosti prírodných zdrojov a ak ich cenu znižujú napriek tomu, že ich zásoby klesajú, je to ich stratégia. Som presvedčená, že už majú dávno v zásobe alternatívne zdroje a čakajú, až dôjdu zásoby, potom „vytiahnu“ tú svoju alternatívu a budú ju ponúkať za oveľa vyššie ceny. Neobnoviteľné zdroje nemôžeme celkom vyčerpať. Keď sa planéta vzbúri, budú im tie ich iné zdroje nanič. Keď už existujú, mali by ich začať využívať. Mnohé z nich sú oveľa menej drastické voči životnému prostrediu. Veľké firmy a mocnosti by sa konečne mohli začať podieľať na zastavení drancovania prírody a krajiny, napríklad, už iba tým, že začnú používať alternatívne zdroje skôr, ako bude neskoro.

Matúšová, Z.: Článok bol veľmi extrémistický. Všetko je už len o peniazoch a moci. Človek prikladá veciam vysoké hodnoty, ktoré sú dôležité pre neho a nepozera sa okolo seba.

Mikulková, I.: Autorovo logické myslenie je naozaj obdivuhodné. Žiadny rozumný človek nemôže brať takýto článok vážne. Ekológovia a environmentalisti sú len radikáli, ktorí obmedzujú vlastnícke práva, nie sme ekonomicky vzdelaní, bojujeme sa neúspechu atď... Odporúčam autorovi článku, aby si pred napísaním takýchto bludov preveril fakty, zozbieral informácie z viacerých zdrojov a pristúpil k problému objektívne.

Nováková, J.: Autor by mal absolvovať prednášky z ekológie, napríklad o obnoviteľných a neobnoviteľných prírodných zdrojoch. Nie je mi celkom jasné, o čo autorovi článku skutočne išlo.

Novotný, E.: Škoda stromov, ktoré musia byť vyrúbané, aby bol vyrobený papier, na ktorom sa ocitli myšlienky človeka haniaceho prírodu. Zem po jeho slovách musela zaplakať.

Pavlovský, J.: Dnešná generácia nemá strach z vyčerpania neobnoviteľných zdrojov, ale z neohráznených cien za nové, alternatívne zdroje. Strach z obmedzovania.

Poláčková, Z.: Čo je to „menej vzácna“ surovina? Bezценnosť prírodných zdrojov? Nepotrebnosť poľnohospodárskych produktov?

Ravasová, K.: Nemám slov! Načo mi bude firma, keď nebudem mať čo piť? Načo mi bude auto, keď budem trpieť zimou? Načo mi budú peniaze, keď nebudem mať čo dýchať? Hlavne, že mám vlastnícke a podnikateľské práva! ...

Romšáková, M.: Radikálni environmentalisti – nepriatelia slobody podnikateľov? Pýta sa niekto prírodu na jej slobodu? Sme my súčasťou prírody, alebo príroda súčasťou nás? Ak je starostlivosť o životné prostredie výmysel, potom poďme ťažiť z prírody, čo sa dá a čakajme, dokedy to bude akceptovať!

Takáčová, T.: Tak ako človek má svojho lekára, ktorý upozorňuje na poruchy v ľudskom tele a na možnosti uzdravovania sa, či zlepšenia zdravotného stavu, tak aj zvieratá majú svojho lekára a rastliny záhradníka. Prečo aj Zem nemôže mať svojho „lekára“ otvorene upozorňujúceho na problémy a možnosti ozdravovania ovzdušia, vôd a iných „orgánov“ Zeme – environmentalistu, varujúceho pred kolapsom? Keď zlyhá čo i len jeden dôležitý orgán, prichádza koniec! Nezlyhávajú životne dôležité „svetové orgány“? Nie je len otázkou času, kedy zlyhajú?

Vrábel, M.: Nedostatočné argumenty „uvedomelého“ autora!

Záchenská, M.: Nevie, čím sa autor zaoberá, ale musel dlho študovať a rozmyšľať, než tento egoisticko-majiteľský článok napísal. Možno až na smrteľnej posteli pochopí, že nie sú to iba „peniaze a ja“, ale aj iní ľudia a ich prostredie.

Zajková, Z.: Aj keby bolo prírodných zdrojov využívaných človekom naozaj „nevyčerpatelné“ množstvo, neoprávňuje to nikoho, aby nimi neuvážene plytval.

Literatúra

- Kazda, R.: Kjótsky bič na slobodu. Týždeň, 2005, 1, s. 40 – 41.
- Kazda, R.: Radikálni environmentalisti. Týždeň, 2006, 40, s. 52 – 54.
- Loužek, M.: Nepodléhejme zelenému mámení. Týždeň, 2005, 38, s. 39 – 41.
- Ružička, M.: Prostredie aj pre suseda. In: Rozhovory o človeku a prírode III. Zbierka esejí poslucháčov magisterského štúdia ekológie a environmentálnej ekológie. Nitra : UKF, Fakulta prírodných vied, 2006
- Ružička M.: Radikálni environmentalisti a extrémne demagogickí liberáli. In: Rozhovory o človeku a prírode IV. Zbierka esejí poslucháčov magisterského štúdia ekológie a environmentálnej ekológie. Nitra : UKF, Fakulta prírodných vied, 2007 (v tlači)
- Šebej, F.: Globálne nedorozumenie. Týždeň, 2005, 1, s. 35 – 39.
- Toma, Š.: Čo sa učí na VŠ? Týždeň, 2005, 13, s. 27.